

Ak vezmeme do úvahy, že obyvateľstvo väčších miest, ležiacich na území dnešného Slovenska, bolo trojjazyčné (slovenčina, nemčina, maďarčina), tak ani zo zápisov s udaním rodiska a prívlastkom *Ungarus* nemožno jednoznačne vyvodzovať etnickú príslušnosť zapísaného.

V registri krajín je v zátvorkách za tučne zvýrazneným súčasným názvom uvedený v matrike doložený názov, resp. ďalšie historické (synonymné) pomenovania (napr. *Morava* (Marcomannus, Moravus, Quadus) a (pri niektorých krajinách veľmi dlhý) výpočet odkazov na príslušné čísla matriky. Súčasťou registra sú (bez zvýraznenia) i historické názvy krajiny s odkazom na oficiálne toponymum (Marcomannus, v. Morava).

Podobne postupujú autori v registri miest, kde však boli v niektorých prípadoch nútení siahnúť i po kurzíve či otáznikoch (viac k tomu p. Poznámky k edici, s. 36 – 39), napr.: *Bratislava* (Slovensko), Posoniensis, Presburgensis, Hungarus, Ungarus 101, 1479, 1827, 2977 Posoniensis v. Bratislava.

Matriky starých európskych univerzít sú neoddeliteľnou súčasťou ich pamäti, svedectvom ich významu a neoceniteľným historickým prameňom pre bádateľov viacerých vedných odborov. Sprístupnenie najstaršej matriky Olomouckej univerzity formou kompletnej edície s podrobnými, prácu bádateľa maximálne uľahčujúcimi registrami otvára možnosti na širšie zamerané výskumy v oblasti kultúrnych dejín či v oblasti onomastiky ako súčasti dejín jazyka. Kniha manželov Spáčilových, ktorá je „ukázkou špičkovej vedeckej akribie olomouckých univerzitných vedcov a archivárov súčasnosti“ (úvodné slovo dekana, s. 15), preto nepochybne vzbudí záujem nielen domácich odborníkov, ale aj ich kolegov v ďalších, neraz veľmi vzdialených európskych krajinách, z ktorých cesty za poznáním a vzdelaním viedli v ranom novoveku aj na Moravu.

Mária Papsonová
Filozofická fakulta UPJŠ

DUCHOŇOVÁ, Diana – LENGYELOVÁ, Tünde a kol. *HISTORIK NA CESTÁCH: Jubileum Viliama Čičaja*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo SAV, 2018, 320 s. ISBN 9788022417082.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2020.68.1.11>

Recenzovaná publikácia patrí do kategórie zborníkov, ktoré sú vydávané pri príležitosti životných jubileí významných historikov. Aj tu sa stretávame s viacerými typmi týchto publikácií. Obvykle ich pripravili spolupracovníci, členovia katedry a pod. Takéhoto typu sú zborníky *Vinicola carpathensis* k 65. narodeninám prof. Jozefa Baďuríka, *Poznávanie dejín Slovenska* k 80. narodeninám prof. Ferdinanda Uličného, *Ingenii laus* k 65. narodeninám prof. Jána Lukačku, viaceré zborníky k jubileám prof. Richarda Marsinu. Spomína ich Vladimír Rábik v úvode k zborníku *Litteris ac moribus imbutus* pri príležitosti 90. narodenín jubilanta (*Studia historica Tyrnaviensia* XVI, 2014, s. 15). Medzitým boli vydané ďalšie jubilejné príspevky v *Historickom zborníku Matice slovenskej* roku

2013 i 2018. Publikácia *Heraldik bez erbu*, ktorú vydali prof. Jozef Novák a Juraj Roháč k 80. narodeninám jubilanta, je celkom iná kategória, sú to spomienky prof. Nováka doplnené textom Juraja Roháča. Niekedy takéto spomienky pripravil sám jubilant, využijúc spoluprácu publicistu ako Matúš Kučera v spolupráci s Jánom Čomajom. Nie je to vždy šťastná voľba, najmä ak autor neprečíta a nekoriguje, čo mu spoluautor vložil do textu. Napríklad v publikácii *Knieža Matúš* je text, že školský rok na gymnáziu v Trenčíne sa začínal slávnostným Te Deum. Zaujímavé na týchto zborníkoch sú práve úvody zostavovateľov, lebo aj keď sa nesú v oslavnom tóne, predsa prinášajú informácie o jubilatovi, o jeho živote a diele. Ojedinelý je autobiografický príspevok jubilanta v prípade prof. F. Uličného *Moje vzťahy k archívnictvu a dejinám Slovenska* v zborníku venovanom jeho jubileu. Prof. Baďurík, prof. Lukačka, prof. Marsina i ja osobne nepublikujú osobné spomienky. V spomínaných úvodoch zostavovateľov, najmä vedúcej Archívu UK Márie Grófovej, sú však podrobnosti zo spisového materiálu k vysokoškolskému štúdiu týchto osobností. Matúš Kučera odhliadnuc od spomínanej publikácie (*Knieža Matúš*) napísal množstvo publikácií, štúdií i popularizačných článkov, kde vyložil svoj názor na slovenské dejiny. V úvodnom príspevku k zborníku *State a články k slovenskému stredoveku* (2012) Martin Homza zhodnotil prínos M. Kučeru pre slovenské dejiny. Kniha vyšla pri príležitosti jeho osemdesiatin. Takýchto hodnotení by sme našli viac.

Recenzovaný zborník k jubileu Viliama Čičaja začína pomerne stručným úvodom zostavovateľiek, obsahuje základné životopisné údaje počnúc štúdiom a kariérnym postupom na Historickom ústave SAV. Príspevky v zborníku sú radené tematicky. Prvý blok predstavujú mestá a mešťania. Ján Lukačka skúma stredoveké osídlenie a majetkové pomery na podhorí Považského Inovca od Radošiny po Bojnú. Michal Bada si všíma zaujímavé detaily na málo známej vedute Bratislavy zo 16. storočia. Géza Pálffy opisuje prešporské itinerárium Svätej koruny zo 17. storočia a nevšedné železné dvere, ktoré uzatvárali miestnosť, kde boli uložené korunovačné insignie. Diana Duchoňová a Michal Duchoň skúmajú mravnostné delikty žien v Pezinku v 17. storočí. Katarína Mešková Hradská popisuje osídlenie na východnom svahu hradného vrchu, kde sa usadzovali Židia, spomína požiar roku 1913, ktorý zničil väčšinu domov v židovskom gete i zvyky a tradície židovského obyvateľstva, pričom prechádza až do súčasnosti na základe spomienok žijúcich pamätníkov.

Druhý blok štúdií tvorí šľachta a jej rezidencie. Začína ho Frederik Federmayer štúdiom o uhorskej vetve poštmajstrovského rodu Paar z pohľadu heraldiky. Tünde Lengyelová publikuje dva listy služobníka (familiára) Františka Garázdu Kataríne Várdayovej, vdove Pavla Nyáryho, z ktorých sa dozvedáme veľa podrobností o živote vysokej šľachty počas snemu v Banskej Bystrici v roku 1620. O samotnom priebehu snemu tam však niet veľa informácií. Anna Fundárková si všíma viacjazyčnosť v rode Pálffyovcov v 16. – 17. storočí. Príslušníci popredných šľachtických rodov okrem nemčiny a maďarčiny ovládali aj slovenčinu, najmä v styku so služobníctvom. Pri cestách do zahraničia (tzv. *Kavalierstour*) sa naučili aj taliančinu a španielčinu. Ivan Mrva opisuje muzeálne a pamätné predmety v archíve rodu Pálfi. V príspevku je písanie historických priezvisk upravené podľa želania autora. Eva Kowalská v nemecky napísanom príspevku (nevedno prečo, lebo príspevok je v slovenčine), píše o zbožnosti, usilovnosti a vzde-

laní barónky Lujzy Amálie Zay, ktorá mala veľký vplyv na vzdelanie svojich potomkov. Tomáš Janura píše o dvoch kaštieľoch v Hanušovciach nad Topľou.

Tretí blok štúdií je venovaný knižnej kultúre a vzdelanosti. Vladimír Segeš opísal svetoznámu *Schedelovu kroniku*, jej vydania i jej osudy. Poukázal na to, že dve verzie kroniky – latinská a nemecká sa nezhodujú, i keď boli vydané v tom istom roku (1493). Táto kronika predstavovala vrchol vtedajších poznatkov a predstáv o svete. Ako prílohy publikuje texty o Uhorsku z nemeckého vydania. Eva Frimmová píše o zbierke básní Petra Fradelia, ktorú napísal pri príležitosti zasadania uhorského snemu roku 1618. Mária Kohútová sa venuje dielu Samuela Timona Purpura Pannonica, ktorý napísal životopisy 22 kardinálov. Sú zaujímavé aj z hľadiska celouhorských dejín, lebo väčšina z nich zastávala funkciu ostrihomských arcibiskupov a boli prítomní pri významných politických aktoch. Klára Komorová opisuje raritné vydania, ktoré sa zachovali v knižnici Johanna Georga Schwandtnera. István Monok si všima opisy európskych knižníc od uhorských cestovateľov zo 16. – 17. storočia. Helena Saktorová skúma torzá historických fondov v šľachtickej knižnici Zayovcov. Mikuláš Čelko spracoval lokalizáciu knižníc v Banskej Štiavnici v 16. – 17. storočí. Blanka Szeghyová skúma cestopisný román *Uhorský či dácky Simplicissimus*, ktorý vznikol roku 1683, ale v polovici 19. storočia bol znovu vydaný a upravený Johannom Christianom Seizom. O obľube tohto diela svedčí aj použitie niektorých údajov v beletrii (Mór Jókai) i neskôr v 20. storočí a v súčasnosti. Autorka na základe najnovších výskumov identifikuje autora, ktorý chcel pôvodne ostať v anonymite. Miroslav Kamenický skúmal štúdium a ďalšie osudy absolventov z Bratislavy na Akadémii výtvarných umení vo Viedni v 18. storočí. Adriana Matejková nakoniec opisuje činnosť študentských literárnych spoločností na evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici v 19. – 20. storočí.

V závere je výberová bibliografia prác Viliama Čičaja, ktorú zostavila Alžbeta Sedliaková. Už samotný pohľad na ňu svedčí o množstve produkcie a šírke bádateľského záujmu jubilanta. Možno konštatovať, že recenzovaný zborník je dôstojným príspevkom k životu a dielu Viliama Čičaja a v ňom publikované príspevky sú cenným prínosom k problematike, ktorú skúmajú.

Július Bartl

HRUBOŇ, Anton. *ALEXANDER MACH. Radikál z povolania*. Bratislava: Premedia, 2018, 439 s. ISBN 9788091596674.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2020.68.1.12>

Monografií venovaných výrazným postavám slovenskej politiky 20. storočia nie je mnoho. Preto je vydanie každej z nich publikačnou udalosťou. Historickou reflexiou života Alexandra Macha sa zaoberá monografia z pera Antona Hruboňa. Ide o druhú vedeckú monografiu, ktorá sa venuje Machovej osobnosti, po knihe *Mat' svoj štát znamená život* od Františka Vnuka. Autor je už známy niekoľkými monografiami, za všetky uvedieme „*Blaho vlasti – zákon najvyšší!*“ *Národná obec fašistická a Slovensko (1926 – 1938)*.